

Laboratoriemedicin för nordiska förhållanden

Jørgen Lyngbye. **Norsk håndbok i laboratoriemedisin.** 720 sidor. Molde: Forlaget Helped A/S, 1999. Pris 495 nkr. ISBN 82-992815-1-2

Recensent: Elvar Theodorsson, professor och verksamhetschef, laboratoriemedicin, Östergötland

Laboratoriemedicin är ett kunskaps- och kompetensområde i snabb expansion. Den är verksam i gränslandet mellan klinisk medicin och grundvetenskaperna och måste i tillägg till att driva egen utveckling följa utvecklingen inom båda dessa stora områden. Laboratoriemedicinens meny av analyser ökar ständigt, och samtidigt ökar behovet av saklig, noggrann och handfast information om deras diagnostiska användning för att optimera relationen mellan kostnad och nytta. Det är först när analyskvalitet och kostnadseffektivitet kombineras med god kvalitet i användningen av laboratoriet som analysresultaten kommer till sin fulla rätt i sjukvården.

Många laboratorier ger ut egna anvisningar för enskilda komponenter, t ex i form av lösa blad att sätta in i pärmar. Sedan länge finns också det utmärkta danska »Kompendium i laboratoriemedicin» med Henrik Olesen som huvudredaktör. Den täcker kortfattat laboratoriemedicinen i sin helhet och kom i sin senaste version 1988. Den väl bekanta svenska läroboken »Klinisk kemi i praktisk medicin», som uppdateras regelbundet, är en av de vanligaste handböckerna i öppen och slutna vård. I Norge finns sedan 1996 »Brukerhåndbok i klinisk kemi», med Skakkestad och Åsberg som redaktörer. Nu i år kommer den aktuella »Norsk håndbok i laboratoriemedicin», som täcker en ännu större del av det laboratoriemedicinska området.

Bokens författare professor Jørgen Lyngbye har lång och framgångsrik karriär inom klinisk kemi och nukleärmedicin i sitt hemland Danmark samt i Norge och Asien. Han har i sin livsgärning på ett beundransvärt sätt förmått

att kombinera forskning, verksamhet som laboratorieläkare och insikter i kliniskt- medicinska verksamheters kärna.

Modern och heltäckande

»Norsk håndbok i laboratoriemedicin» omfattar 720 sidor i pocketformat. Den ger en modern och utmärkt täckning av kunskapsområdena klinisk kemi, nukleärmedicin och toxikologi, med kortare och begränsad täckning av klinisk immunologi och klinisk farmakologi/toxikologi. Den täcker inte klinisk mikrobiologi, cytologi eller patologi. Boken börjar med ett 40-tal kortfattade, men synnerligen relevanta sidor om allmänna principer om laboratoriemedicinens roll i sjukvården och om tolkningen av laboratorieresultat. Den text genomsyras av en erfaren laboratorieläkares insikter i att det viktigaste och mest effektiva diagnostiska verktyget inom sjukvården nu som tidigare är den erfarna och kunnige klinikers anamnes och kliniska undersökning.

För varje analyt/komponent finns uppgifter om:

- Fysiologisk och patofysiologisk bakgrund för analysen;
- Indikationer för att utföra analysen;
- Instruktioner om patientförberedelser;
- Instruktioner om provtagningsmaterial, provtagning och om pre-analytisk hantering av provet;
- Referensintervaller;
- Information om biologisk variation;
- Anvisningar om tolkningen av analysresultaten;
- Potentiella felkällor.

Att handboken har skrivits av en enskild författare är en fördel. Beskrivningarna blir mer homogena än i jämförbara böcker med många olika författare. En annan fördel med boken är att den ger en modern, insiktsfull, balanserad och dagsaktuell beskrivning av laboratoriemedicin präglad av det nordiska synsättet, som i många fall är banbrytande inom t ex inflammationsdiagnostik, diagnostik av B₁₂ och folatbrist, diagnostik av skelettomställning och diagnostik av hemostas för att nämna några.

Vid genomläsning av boken satt jag med ett anteckningsblock och skrev löpande kritiska synpunkter av olika slag. Eftersom tiden gick framstod de kritiska synpunkterna på pappret som små och betydelselösa i jämförelse med bokens fördelar, som blir allt mer uppenbara.

Som andra liknande böcker förklarar

den användningen av enskilda komponenter och jämför ofta fördelarna med att mäta en analyt och inte en annan. Den ger dock ingen samlad handfast vägledning i val av analysrepertoar vid olika kliniska tillstånd och råd om vilka mätningar som borde minskas eller utgå till förmån för andra. Väl medveten om att sådana rekommendationer ofta ses med oblika och olika ögon kan jag förstå att man avstår. Att det går att ge sådana handfasta råd på ett accepterat sätt är C E Speiches bok »The right test, a physician's guide to laboratory medicine», 1993 och i Spri rapport 422 »Klinisk kemi i primärvården, kostnadseffektiv klinisk kemi och program för fortbildning» av Tryding, Gustavsson och Jansson exempel på.

Bok med många målgrupper

Jørgen Lyngbyes bok har uppenbara fördelar i att vara sakligt korrekt, anpassad för nordiska förhållanden, med logisk innehållsstruktur och skriven på ett gott och lättförståeligt nordiskt språk. Den lämpar sig mycket väl för många målgrupper inom både klinisk medicin och laboratoriemedicin. De amerikanska handböckerna »Clinical guide to laboratory tests» av Tietz eller »Laboratory test handbook» av Jacobs och medarbetare har här fått en mycket kvalificerad, kompakt och evidensbaserad konkurrent. Jag rekommenderar Lyngbyes bok varmt. •

Äldreomsorg med näringslivet som modell

Peter Westlund, Bo Edvardsson. **Tjänsteutveckling och kvalitet i äldreomsorg. Praktik och teori.** 145 sidor. Lund: Studentlitteratur, 1998. Pris 192 kr. ISBN 91-44-00877-5.

Recensent: Benny Fhager, överläkare, äldrepsykiatri, Sahlgrenska Universitetssjukhuset, Mölndal.

Äldreomsorgens problem har blivit hett stoff i massmedia. Balzarsgården och därtill följande exempel har visat på hur avhumaniserad äldreomsorgen